

Kwakzalvers en belezers te Lichtervelde en te Petegem (18de eeuw)

W.L. Braekman

Tegen een zekere Jan Corijn fs. Jan, werd op 16 juli 1729 een onderzoek ingesteld. ⁽¹⁾ De verdachte, toen drie à vierendertig jaar oud, was geboren te Petegem bij Deinze. Vanaf "sijne jonckheijt" had hij "medicijnen voor menschen en peerden" verkocht. Hij reisde daartoe sinds jaar en dag van dorp tot dorp en verkocht ook andere "crimmerije". ⁽²⁾ Hij werd verdacht van diefstal en kwam aldus in aanraking met het gerecht.

Hij was gekleed met "een rood camelotten cleedt met cnoppen van het selue, eene witte veste van eene specie van lijnwaet met een gallontien ... van silver". Hij had een broer, Pieter, die ook is "doende et quacksalven". Deze broer woonde te Deinze. Hij droeg dus een "rode camelotten casacque" en een "witte camisole" en reisde samen met zijn vrouw en nog een andere persoon die een trompet bij zich had, die diende "om het volck aen te roepen", als zijn baas met "droggen" ⁽³⁾ stond om die te verkopen.

Jan Corijn was enige tijd soldaat geweest en was dan met een "congé" naar huis gekomen. Hij bleef echter langer uit het leger weg dan zijn pas toeliet en vluchtte te Deinze "op het keerckhof ter causen sijn conge als soldaet was gheexpireert". Hij werd daar door "de wagt" drie dagen lang bewaakt, waarna hij mocht vertrekken. Het kerkhof fungeerde immers als een asielpplaats. Dit recht werd blijkbaar wel nog gerespecteerd : de "wagt" brengt hem in alle geval niet naar de gevangenis en laat hem na enkele dagen trouwens vertrekken. Over zijn kwakzalverij vernemen we verder niets meer.

Ignatius Schoreel, zoon van Jacobus, 52 jaar oud, geboren in Veurne en weduwnaar met twee kinderen, woonde te Lichtervelde. Van beroep was hij "matsenaers truweel", metselaarsdienaar. Hij wordt op 2 juli 1786 voor het gerecht van het Brugse Vrije beschuldigd te zijn "een beleser van professie ende alsoe doen [de] pernicieuse voorstellingen, de eenvoudige landslieden is bedriegende". ⁽⁴⁾

Hij was daarbij niet aan zijn proefstuk. Reeds in 1777 was hij op Zedelgem aangehouden en door dezelfde rechterlijke instantie veroordeeld tot verbanning. Maar in plaats van "dese pernicieuse professie te verlaeten en zich tot het wercken te begeven", heeft hij zich verstout "van alomme ten lande te vagebonden, menschen ende beesten te belesen ... daer toe te gebruijcken de valsche ende schaedelicke leeringen vuijtgedruckt in de boeck die hij over sigh was dragende".

(1) RA Gent, Oudburg, nr. 2231, fol. 169v-178r.

(2) crimmerije: letterlijk: kramerij, d.i. marktkramers- en leundersgerief.

(3) droggen: drogisterij-waren.

(4) RA Brugge, Brugse Vrije, nr. 17036, fol. 57v-60r.

Het boek dat hij bij zich had toen hij werd aangehouden, verklaart hij te Torhout gekregen te hebben. Het was achtergelaten “van sekeren meester Blootgat”, toen die in de winter van 1786 “naer Holland schijnt te sijn weggetrocken”.

Schoreel wordt ten laste gelegd dat hij “op den eersten sinxen dagh gepasseert ...” heeft belesen het kind van Cornelis van Eenoo in Oostkamp, met bedriegelicke gebeden staende inden selven boeck, ende voorts te gebruijcken het herte van eene duijve, ende het selve vol naelden gesteken sijnde, te doen cooken met vele ander bedriegelicke saeken omme alsoo het gelt van desen landsman af te perssen.” Hem wordt ook gevraagd of hij een zekere Theresia van Acker kent die te Zedelgem woonde en ook een “belesighe” is. Wat hij daarop antwoordde, weten we echter niet.

Ignatius Schoreel wordt veroordeeld om een uur lang vóór het Landhuis van de vierschaar te Brugge tentoongesteld te worden met op zijn borst het opschrift “beleser ende bedrieger”, zijn boek wordt geconfisqueerd en hij wordt voor tien jaren uit het Brugse Vrije verbannen.